

BURGERPARLEMENTEN

OM ONZE DEMOCRATIE TOEKOMSTVAST TE MAKEN

Een initiatief

van het

Nederlands Platform Burgerparticipatie en

Overheidsbeleid

VOORWOORD

Waarom zou u dit verhaal gaan lezen en er tijd in steken? Doe dat niet als de toekomst van onze democratie u niet bezig houdt en al evenmin als u meent dat het met de democratie in ons land en elders in de wereld prima in orde is. Als u echter, net als ik, meent dat het met onze democratie niet zo goed gaat en dat we aan de slag moeten om die democratie toekomstvast te maken: lees dan vooral verder want dan kunnen we misschien bondgenoten worden.

Wat kunt u verwachten? Geen diepgravende analyses van wat er allemaal niet goed gaat met de democratie en wat daarvan de oorzaken zijn. De voorstellen die ik hierna aan u voorleg namens het “Nationaal Platform Burgerparticipatie Omgevingsprojecten”^{*} zijn toekomstgericht en vooral praktisch van aard - gericht op daden en doen. Verwacht ook geen voorstellen voor institutionele hervormingen of voor het aanpassen van wet- en regelgeving. Hoe belangrijk ook, democratie is wat ons betreft meer dan instituties en procedures: het is bovenal een op normen en waarden gebaseerde praxis. Onze voorstellen willen aangrijpen op die praxis en daarin ervaring op gaan doen met nieuwe vormen die onze democratie kunnen verrijken en bij de tijd brengen en houden.

“Burgerparlementen”? Als u nu op Google kijkt, komt u slechts een enkele verwijzing tegen - een paar al wat oudere tweets en dat is het wel. Als het aan mij - aan ons - ligt komt daar zo snel mogelijk verandering in. Dit verhaal is “work in progress” en is dus vooral bedoeld om medestanders te werven: mensen die wat zien in onze voorstellen, die ze beter willen maken en die tijd en energie willen steken in de omslag van woorden naar daden.

Dit verhaal is dus geschreven voor mensen die zich zorgen maken over onze democratie en die daar wat aan willen doen. Mensen die aan de slag willen met het uitwerken van het idee van burgerparlementen of die zelf een burgerparlement over een bepaald onderwerp willen opstarten. Wat dat laatste betreft: verwacht van ons binnenkort ook een voorstel voor het organiseren van een concreet burgerparlement over de energietransitie.

Genoeg “gevoorwoord” - aan de slag!

Althans als u zich aangesproken voelt en zich wilt inzetten voor het toekomstvast maken van onze democratie.

Schettens, 6 april 2017

Albert Koers
Prof. em. Universiteit Utrecht
Voorzitter Raad van Toezicht NPBO
Email: albert.koers@npbo.nl

^{*}Nog in oprichting, maar al wel zo stevig verankerd in de hoofden en de harten van een groep initiatiefnemers dat het passeren van een stichtingsakte minder belangrijk is dan zo snel mogelijk aan de slag gaan. O.a. met deze voorstellen.

SAMENVATTING

We leven in een tijd waarin het oude wil vertrekken, maar het nieuwe nog niet is geboren. Het gaat daarbij niet alleen om de energietransitie en de overgang van een lineaire naar een circulaire economie, maar ook om de democratie. Onze democratie staat onder druk en zou wel eens heel wat minder toekomstvast kunnen zijn dan we denken. Dit niet vanwege een gebrek aan inzet en kwaliteit van hen die de democratie dragen, maar omdat een dominant op hiërarchie gebaseerde systeem van besluitvorming niet meer past in een geglobaliseerde samenleving met horizontale gezagsverhoudingen.

Wat niet wil zeggen dat we denken dat democratie het kan stellen zonder hiërarchie. Maar wat wél wil zeggen dat we de horizontale component van onze democratie moeten versterken om te voorkomen dat overheden en burgers elkaar kwijt raken in een zichzelf voedende cyclus van onderling wantrouwen. Daarom zijn onze voorstellen niet gericht op herziening van de instituties en procedures van onze representatieve democratie, maar zijn ze bedoeld om die instituties en procedures aan te vullen en te verrijken met een nieuw fenomeen: “burgerparlementen”.

Een burgerparlement is een initiatief van, en wordt geleid door, burgers, al spreekt het voor zich dat overheden de vorming van een burgerparlement kunnen stimuleren. Een burgerparlement is *ad hoc* en dus tijdelijk en het houdt zich bezig met één bepaalde maatschappelijke kwestie. En dit vanuit een lange termijn perspectief, los van de waan van de dag. Burgerparlementen kunnen dus landelijk, regionaal, provinciaal of lokaal zijn. En het zijn geen vrijblijvende debating clubs, maar qua opzet en werkwijze gericht op het ontwikkelen van voorstellen met meetbare impact op de besluitvorming van formele bestuursorganen als gemeenteraden, provinciale staten en de Tweede Kamer.

Kern van onze voorstellen is niet dat er zo af en toe eens een burgerparlement wordt georganiseerd dat soms wel of soms niet wat oplevert. Integendeel: doel van onze voorstellen is juist te bereiken dat burgerparlementen een vast en erkend onderdeel worden van onze democratie, niet - het zij herhaald - in plaats van de instituties en procedures van onze representatieve democratie, maar juist als aanvulling en verrijking daarvan. Burgerparlementen moeten deel worden van het systeem en geen vrijblijvend “speeltje” zijn van politici, bestuurders of burgers.

Daarom moeten er kwaliteitseisen gesteld worden aan burgerparlementen en moet er een systeem komen om toe te zien op de naleving van die eisen. Pas als dat het geval is, is een burgerparlement een “*BurgerParlement*” (gedeponeerde merknaam). Qua werkwijze stellen we voor uit te gaan van een (gemodificeerd) jury-model, dat wil zeggen: professionals presenteren de kennis en informatie die de “parlementariërs” nodig hebben om geïnformeerd met elkaar in debat te gaan en om uiteindelijk tot weloverwogen besluiten te komen. Naast een eigen projectorganisatie heeft elk burgerparlement dus ook een expert- en een klankbordgroep om de leden op vlieghoogte te brengen.

Eén ding is cruciaal: burgerparlementen worden samengesteld op basis van loting, dat wil zeggen: via loting wordt er een pool gevormd en uit die pool wordt in een aantal stappen een zo representatief mogelijk parlement samengesteld. Burgerparlementen mogen niet bemenst worden vanuit een politieke of intellectuele elite van vrijwilligers want dan falen ze in hun meest essentiële missie: horizontaliseren van democratische besluitvorming en versterken van de band tussen overheid en burgers.

Want één ding staat vast: die band is *conditio sine qua non* voor een toekomstvaste democratie.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

SAMENVATTING

I. WAAROM?

1.	Spannende tijden	1
2.	Democratie onder druk	1
3.	Waarom democratie?	2
4.	Evolutie en “win-win”	3

II. WAT?

1.	De kern van het idee	5
2.	Speelveld en spelers	5
3.	Occupy of jury?	6
4.	Kwaliteit en certificering	7

III. HOE?

1.	Stap 1: projectorganisatie	9
2.	Stap 2: bemensing	9
3.	Stap 3: kennis en informatie	10
4.	Stap 4: politiek proces	11
5.	Stap 5: de bijeenkomst(en)	12
6.	Stap 6: besluitvorming	13

IV. TEN SLOTTE

1.	Houtskoolschets	14
2.	Omgevingsprojecten	14

I. WAAROM?

Hierna geen uitputtende analyses over de vraag wat er allemaal niet goed gaat met de democratie in ons land en wat daarvan de oorzaken zijn. Als gezegd in het voorwoord, we willen ons vooral richten op de toekomst en op daden in plaats van op woorden. Het gaat ons om het verbeteren en verrijken van de praxis van onze democratie en niet om het aanpassen van instituties en procedures. Dit zo zijnde, moeten we wel duidelijk maken waarom we menen dat actie geboden, wat voor ons de waarde is van democratie en hoe we de zaak willen aanpakken.

1. Spannende tijden

We leven in een tijd waarin het oude wil vertrekken, maar het nieuwe nog niet is geboren. Een tijd van transities die zich onder onze ogen afspelen, waar we deel van zijn en die we - als het even kan - willen sturen in een richting die ons goeddunkt.

- De overgang van een energiesysteem gebaseerd op fossiele brandstof naar een systeem gebaseerd op hernieuwbare bronnen. CO2 uitstoot terugdringen om de opwarming van de aarde te beperken. Een majeure opgave, zowel technisch, als economisch, maar ook - en misschien wel bovenal - sociaal maatschappelijk.
- De overgang van een economie waarin grondstoffen eenmalig - lineair - worden gebruikt naar een circulaire economie waarin grondstoffen worden hergebruikt in gesloten ketens. "Cradle to cradle." Een minstens even grote en urgente opgave, ook weer technisch, economisch en sociaal-maatschappelijk.

Alsof dit al niet genoeg is, is er nog een derde, misschien minder zichtbare, maar minstens zo fundamentele transitie gaande: van onze democratie. Misschien zelfs wel de meest fundamentele want wat er met onze democratie gebeurt, zal in belangrijke mate bepalend zijn voor het verloop en de uitkomst van de energietransitie en de transitie naar circulariteit. Is democratie - in eigen land, maar ook elders in de wereld - in staat de besluiten te nemen en uit te voeren die nodig zijn voor de toekomst van de mensheid op deze planeet?

Zware woorden, zware vragen, die hier enkel worden opgeworpen om aan te geven dat er fundamentele ontwikkelingen gaande zijn - moeten zijn - en dat die ontwikkelingen ons confronteren met ingrijpende keuzes. Die we - en dat is het alpha en omega van dit verhaal - alleen kunnen maken als we onze democratie op orde hebben.

En dat is niet het geval en het wordt er niet beter op.

2. Democratie onder druk

Waarom gaat het volgens ons niet goed met de democratie in ons land?

- In de relatie politicus/bestuurder en burger is wantrouwen de regel geworden en vertrouwen de uitzondering. Onbetekenende voorvallen triggeren daarom al snel een bij burgers latent aanwezig wantrouwen, terwijl politici/bestuurders, dat wetende, zich steeds meer insluiten in systeemdenken met vaste en veilige regels, procedures en protocollen.
- Het neo-liberalisme heeft geleid tot het verdwijnen van een stelsel van collectieve maatschappelijke organisaties ten faveure van de markt en marktpartijen. Collectieve maatschappelijke organisaties dragen bij aan het vertrouwen van burgers in de politiek - een nauwe relatie tussen overheden en commerciële partijen voedt juist het wantrouwen van burgers jegens politiek en politici.

- Hoger opgeleiden kunnen zich prima redden in een geglobaliseerde wereld: voor hen biedt globalisering alleen maar voordelen. Dit geldt niet voor lager opgeleiden: voor hen is globalisering een bedreiging van identiteit en bestaanszekerheid. Populisme is onvermijdelijke zolang politiek en politici de kracht van deze breuklijn in de samenleving blijven ontkennen.
- Het ledenaantal van vaste politieke partijen blijft dalen, er komen steeds meer lokale, one-issue en/of splinterpartijen bij en kiezers worden steeds minder voorspelbaar. Dit tast niet alleen de representativiteit en legitimiteit aan van democratisch gekozen organen, maar ook hun vermogen de coalities te vormen die nodig zijn om effectief te besturen.
- Alles moet sneller en sneller, mede door de niet te stillen honger van de media naar nieuws. Incidenten winnen het daarom van ontwikkelingen en de aandacht van politici en bestuurders verschuift van de lange(re) termijn naar de korte(re). Voor politieke partijen is snel scoren belangrijker geworden dan in rust en weloverwogen het goede doen.

Er valt (veel) meer te zeggen over elk van deze (en andere) punten, maar wij menen dat dit kan volstaan als onderbouwing van onze mening dat het niet goed gaat met de democratie in ons land. Wij menen bovendien dat de zojuist genoemde punten niet aangepakt kunnen worden door wat aan de knoppen van het systeem te draaien - daarvoor zijn de problemen te ingrijpend en te structureel.

- Er is één rode draad die terugkomt in elk van bovenstaande punten: de verdeling van macht, in het bijzonder binnen de driehoek “overheid”, “markt” en “burgers”. De geschiedenis leert dat het onmogelijk is te sleutelen aan machtsverhoudingen zonder weerstand en verzet op te roepen. Macht is een “zero-sum game”: wat de één er bij krijgt, verliest de ander.
- De vijf punten laten ook zien hoezeer onze democratie is achtergebleven bij fundamentele veranderingen in de samenleving. Die samenleving is geglobaliseerd, maar onze democratie opereert nog als vanouds binnen nationale grenzen. Qua gezagsverhoudingen wordt de samenleving steeds horizontaler, maar onze democratie gaat nog steeds uit van hiërarchie.
- Geen van die vijf punten heeft van doen met de inzet en de kwaliteit van de mensen die als politicus, bestuurder of ambtenaar onze democratie dragen. Integendeel, wat onze democratie vermag - en dat is nog steeds heel veel - is toe te schrijven aan hun professionaliteit en persoonlijk commitment. De feilen zitten in het systeem en zijn niet persoonlijk.

Onze democratie staat dus onder druk en dan niet aan de oppervlakte, maar fundamenteel en systemisch. En dat juist in een tijd waarin we als samenleving voor zeer ingrijpende beslissingen staan.*

3. Waarom democratie?

Maar waarom vasthouden aan democratie? Misschien is een aristocratie of zelfs een dictatuur wel een betere bestuursvorm om de problemen van deze tijd het hoofd te bieden. Ons antwoord op die vraag is dat, meer dan enige andere bestuursvorm, democratie de potentie heeft mensen met elkaar te verbinden om uit vrije wil gezamenlijk te werken aan een betere toekomst. Waaruit volgt dat wat ons betreft de kwaliteit van democratie kan worden afgeleid uit de mate waarin die potentie wordt benut. En dat is nu juist

* In zijn documentaire “Onderstroom” maakt Jeroen Hoogendoorn bovenstaande analyse op een even indringende als overtuigende wijze zichtbaar. Hoogendoorn volgde vier jaar lang een groep burgers in Friesland die niet alleen “nee” wilde zeggen tegen windparken, maar die zelf verantwoordelijkheid wilde nemen voor een beter plan. Volgens velen, ook buiten Friesland, slaagden ze daarin wonderwel - om vervolgens in de steek gelaten te worden door het provinciebestuur enkel vanwege electorale overwegingen. Weg vertrouwensrelatie overheid en burger. Zie: www.onderstroom.net.

het probleem want de vorige paragraaf laat zien dat de verbindend kracht van onze democratie is afgenomen en, als we niets doen, zal blijven afnemen.

Is dit wat ons betreft de meer- en kernwaarde van democratie, democratie is meer dan dat: het is ook een set spel- en gedragsregels voor een beschaafde vorm van besluitvorming.

- In principe heeft elke (volwassen) burger het recht deel te nemen aan democratische besluitvorming. Dat recht gaat gepaard met zekere plichten.
- Deelnemers aan democratische besluitvorming zijn gelijkwaardig, zij hebben elk het recht van initiatief, het recht van spreken en het recht een stem uit te brengen.
- Deelnemers aan democratische besluitvorming handelen naar eer en geweten en zij nemen besluiten op basis van argumenten en na afweging van alle belangen.
- Ongeacht de formele procedure van besluitvorming, in een democratie houdt de meerderheid rekening met de opvattingen en belangen van de minderheid.

Democratie - echte democratie - is dus meer dan één keer per vier jaar mogen stemmen en besluiten nemen bij meerderheid van stemmen. Democratie is noch de dictatuur van het volk, noch de dictatuur van de meerderheid. Democratie is bovenal dialoog, respect voor de ander en gezamenlijk beslissen na overleg en deliberatie. Dit zijn de spel- en gedragsregels waar wij aan hechten en die aan de basis liggen van onze voorstellen.

4. Evolutie en “win-win”

Het voorafgaande is al eerder - en soms beter - gezegd door anderen. Zie het dus als de klokken gelijk zetten voordat we aan het echte verhaal beginnen. Er is echter nog één ander prealabel punt: hoe gaan we te werk als we dingen willen veranderen, vooral omdat - zie boven - een beetje aan de knoppen draaien niet volstaat?

Het ontbreekt in ons land niet aan ideeën, initiatieven en acties gericht op het versterken en verbeteren van de representatieve democratie.* Sommige daarvan zijn evolutionair en zoeken naar geleidelijke aanpassingen - andere zijn meer revolutionair en willen een hardere breuk met het verleden. Soms gaat het om het veranderen van de samenstelling van vertegenwoordigende lichamen (bijvoorbeeld met behulp van kiesdrempels), soms om het de-politiseren van besluitvorming ten gunste van besluitvorming door deskundigen op basis van technocratische processen en nog weer andere voorstellen willen burgers meer directe invloed geven in procedures en processen van democratische besluitvorming. Daarbij kan het gaan om vormen van directe democratie zoals referenda, maar ook om vormen van burgerparticipatie in de besluitvorming over concrete onderwerpen.

Hoe gevarieerd ook, het overgrote deel van al deze ideeën, initiatieven en acties richt zich tot de spelers die thans in het veld staan en vragen van die spelers akkoord te gaan met andere spelregels, met het inzetten van nieuwe spelers of zelfs met een heel ander spel. Dit alles lopende de wedstrijd. Meer concreet: als een bepaald voorstel slechts via (Grond)wetswijziging kan worden gerealiseerd, dan ligt de toekomst van dat voorstel in handen van de politieke partijen die op dat moment de macht in handen hebben. Aan die partijen vragen om terzijde te gaan staan - bijvoorbeeld door verkiezingen te vervangen door loting - is wat ons betreft een weinig realistisch scenario. De geschiedenis leert dat het vrijwillig afstaan van macht in de politiek een zeldzaam fenomeen is.

* Dit is geen wetenschappelijk betoog en dus zien we af van verwijzingen. Daarop past één uitzondering want onze ideeën en voorstellen zijn wel zeer schatplichtig aan: David van Reybrouck, *Tegen verkiezingen*, De Bezige Bij, Amsterdam 2014.

Wij kiezen dus voor een andere aanpak: we doen hierna geen voorstellen om ook maar een komma of jota te veranderen aan de inrichting van onze representatieve democratie, maar we zetten er iets naast: “burgerparlementen” waarin burgers een eigen democratisch spel spelen op een eigen speelveld en met eigen spelregels. Niet in plaats van het democratische spel van de bestuursorganen van de representatieve democratie, maar in aanvulling en - hopelijk - verrijking daarvan en daarop. Die burgerparlementen kunnen landelijk zijn, regionaal of lokaal; ze zijn in principe tijdelijk; en ze houden zich maar met één onderwerp bezig. En dus komen ze niet in de plaats van gemeenteraden, provinciale staten of de Tweede Kamer, maar ze zijn juist complementair.

Qua aanpak kiezen we dus voor geleidelijkheid en “win-win” waarbij de reguliere organen van de representatieve democratie samenleven en samenwerken met die nieuwe burgerparlementen. En waarbij de tijd zal leren of en hoe die burgerparlementen formeel ingepast kunnen worden in de instituties en procedures van onze representatieve democratie. Wat ons betreft is de praxis leidend en gaan we eerst ervaring opdoen met burgerparlementen voordat aanpassing van instituties en procedures aan de orde is.

II. WAT?

Ons staat niet voor ogen dat er zo af en toe een burgerparlement wordt georganiseerd dat soms wel of soms niet wat oplevert. Integendeel: als het aan ons ligt, worden burgerparlementen een vast en erkend onderdeel van onze democratie, niet in plaats van de instituties en procedures van ons representatieve democratie, maar juist als aanvulling en verrijking daarvan. Burgerparlementen zijn dus systemisch en structureel en geen vrijblijvend “speeltje”, noch van politici en bestuurders, noch van burgers zelf.

Wat zijn de hoofdlijnen als dit de basisgedachte is?

1. De kern van het idee

Laten we beginnen met de meest prangende vraag: wat is dat nu eigenlijk - een “burgerparlement”? In drie korte statements.

- Het is een initiatief van en geleid door een groep burgers die met elkaar in gesprek willen over een maatschappelijk vraagstuk. Dat vraagstuk kan landelijk zijn (bijv. energiebeleid of ouderenzorg), regionaal (bijv. mobiliteit of natuurbeheer) of lokaal (bijv. stadsontwikkeling of onderwijs). Er is dus niet één permanent burgerparlement, maar er zijn meerdere tijdelijke parlementen.
- Vooropgezet doel van een parlement is bij te dragen aan de politieke besluitvorming over het onderwerp dat aan de orde is in dat parlement. Een burgerparlement is dus geen vrijblijvende debaterende club, maar alles is gericht op het leveren van input voor de formele besluitvorming door gemeenteraden, provinciale staten en/of de Tweede Kamer.
- Meerwaarde van een burgerparlement is niet alleen dat het burgers betreft bij politiek en maatschappelijk belangrijke onderwerpen, maar ook dat het de kennis die in de samenleving aanwezig is bijeenbrengt en mobiliseert. Het gaat dus niet alleen om betrokkenheid en acceptatie, maar evenzeer om de kwaliteit van democratische besluitvorming.

Uit deze korte typering blijkt dat burgerparlementen zich metterdaad richten op het aanpakken van de hierboven gesignaleerde problemen van onze democratie. Immers: (a) zij zijn een nieuwe manier om burgers te betrekken bij democratische besluitvorming; (b) zij kunnen dus helpen het wantrouwen van burgers richting politiek en politici weg te nemen; (c) zij bieden meer ruimte voor reflectie en deliberatie dan mogelijk is in de hectiek van de dagelijkse politiek; (d) ze kunnen dus onderwerpen oppakken vanuit een meer lange termijn perspectief; en (e) bovenal: ze kunnen bijdragen aan het versterken van wat voor ons de kernwaarde is van democratie: het vermogen mensen met elkaar te verbinden om uit vrije wil gezamenlijk te werken aan een betere toekomst.

2. Speelveld en spelers

Denk niet dat bovenstaand model zich leent voor elk onderwerp waarover democratische besluiten genomen moeten worden. Burgerparlementen zijn geen wondermiddel en kunnen bij onjuist gebruik zelfs schade veroorzaken. Voor een deel gaat het hierbij om principiële kwesties - voor een ander deel om zaken van puur praktische aard.

Principieel is dat er onderwerpen zijn die buiten het speelveld van burgerparlementen moet blijven. Het moge waar zijn dat burgerparlementen een rol kunnen spelen bij het overbruggen van de spanning tussen een op hiërarchie gebaseerde democratische besluitvormingsproces en een samenleving waarin verticale gezagsverhoudingen wijken voor horizontale samenwerkingsrelaties, maar feit is ook dat er in elke democratie onderwerpen zijn die enkel geregeld kunnen worden op basis van hiërarchie. Een overheid zonder het recht om belastingen te heffen? Ondenkbaar! Een overheid zonder

geweldsmonopolie? Ondenikbaar! Een overheid zonder dwangmiddelen jegens burgers? Ondenikbaar! Burgerparlementen over dit soort onderwerpen hebben geen zin want een burgerparlement dat de staat en de overheid wil ontmantelen kent de eigen grenzen niet.

Leent dit soort onderwerpen zich niet voor een burgerparlement omdat ze principieel buiten het speelveld liggen, er zijn ook onderwerpen die om meer praktische redenen maar beter niet aan een burgerparlement voorgelegd kunnen worden. Het vermogen van de leden van een burgerparlement om zich in te werken en kennis te verwerven mag niet worden onderschat, maar evenmin mag het worden overschat. Er zijn dus onderwerpen die inhoudelijk zo complex zijn - bijvoorbeeld op het gebied van de buitenlandse politiek - dat het niet redelijk is te verwachten dat een modale burger daar een gefundeerd oordeel over kan geven. En waar de meerwaarde van een burgerparlement juist gelegen moet zijn in rust en ruimte voor reflectie en deliberatie, zo lijken ook onderwerpen minder geschikt die onder hoge tijdsdruk staan.

Een laatste opmerking over de spelers. Hoewel wat ons betreft een burgerparlement een zaak is van burgers, is er geen reden dat overheden afzijdig moeten blijven. Soms kan dat inderdaad wenselijk zijn, maar soms ook is input van de kant van de overheid essentieel om tot een afgewogen oordeel te kunnen komen. Of heeft een bestuursorgaan er juist belang bij dat er over een bepaald onderwerp een burgerparlement aan de slag gaat. Wij kunnen ons dan ook voorstellen dat het normaal gaat worden dat er afspraken worden gemaakt tussen een burgerparlement en het meest betrokken democratische bestuursorgaan - gemeenteraad, provinciale staten of de Tweede Kamer - over de formele status van de uitkomsten van een burgerparlement. Met als ultieme stap dat op voorhand wordt afgesproken dat die uitkomsten formeel zullen worden bekrachtigd door dat bestuursorgaan.*

Burgerparlementen - het zij herhaald - komen dus niet in de plaats van de bestuursorganen van onze representatieve democratie. Ze moeten een aanvulling en verrijking zijn.

3. Occupy of jury?

Wij menen dat er twee opties zijn voor wat betreft de hoofdstructuur van een burgerparlement: (a) het "occupy-model"; of (b) het "jury-model".

Het occupy-model is gebaseerd op de organisatie en werkwijze van de Occupy beweging die een aantal jaren geleden actief was in tal van steden wereldwijd (en dat hier en daar nog steeds is). Kort gedomd: elke Occupy groep had een aantal werkgroepen waarin ideeën werden ontwikkeld en voorbesproken. Agendering, proces en inhoud lagen volledig in handen van de leden van die werkgroepen. Als een werkgroep zo ver was, werden de ideeën van de werkgroep als voorstellen voorgelegd aan een "general assembly" voor besluitvorming op basis van consensus. Discussies werden begeleid door "facilitators", sprekers kwamen aan het woord in de volgorde van de "stack" (de lijst van sprekers), een stelsel van handsignalen werd gebruikt om de discussies te sturen en geluidsversterking was meestal taboe zodat om de paar minuten de woorden van een spreker van mond tot mond werden doorgegeven totdat ook de buitenste ring op de hoogte was. Dat hield niet alleen de politie op afstand (geen geluidsoverlast), maar dwong sprekers ook kort en helder te zijn.

* Waarmee de hoogste trede op de "participatieladder" in het model van Sherry Arnstein uit 1969 wordt bereikt.

Het jury-model steekt radicaal anders in elkaar. Waar in het occupy-model de ideeën en voorstellen waarover beslist gaat wordt door de deelnemers zelf worden bedacht en voorbesproken in werkgroepen, wordt in het jury-model alle informatie aangedragen door daartoe opgeleide professionals (en/of door de deskundigen die zij daartoe inschakelen) en is het aan een jury om op basis van al die informatie een beslissing te nemen. In het meest bekende voorbeeld van een jury-model - een strafproces over zware

misdrijven - presenteren de openbare aanklager en de advocaat van de verdachte elk de feiten die zij relevant achten, geven die professionals aan welke interpretatie zij hechten aan die feiten en maken ze aldus kenbaar voor de jury welke verschillen van inzicht er zijn zowel met betrekking tot de feiten als zodanig, als met betrekking tot de interpretatie van die feiten. De rechter ziet er op toe dat aanklager en advocaat zich aan de spelregels houden, maar het is aan de jury een keuze te maken tussen twee radicaal verschillende visies op de werkelijkheid.

Hoewel het occupy-model het qua democratische legitimatie wint van het jury-model - alles door en vanuit de burger - kiezen wij voor dat laatste model als uitgangspunt voor de organisatie en de werkwijze van burgerparlementen. Die keuze wordt vooral ingegeven door overwegingen van effectiviteit. Burgerparlementen moeten geen praatclub zijn, maar moeten aantoonbaar impact hebben op de democratische besluitvorming in ons land over belangrijke maatschappelijke onderwerpen. Dan is het niet realistisch van een groep burgers te vragen zich in korte tijd voldoende in te werken in een onderwerp waar ze voordien waarschijnlijk nooit echt mee bezig zijn geweest. En dan vergt debat en discussie à la Occupy in een open en minimaal gestructureerde algemene vergadering niet alleen veel tijd, maar is er ook alle kans dat alle discussie eindigen in vage en tadeloze compromissen. Hoe indrukwekkend soms ook, veel impact heeft de Occupy-bewegingen niet gehad.

We gaan hierna dus uit van het jury-model waarin de “gekozenen” de feiten en de argumenten aangereikt krijgen door, dan wel onder leiding van, deskundige professionals, waarin er een “rechter” is die toeziet op het naleven van de spelregels en waarin het de taak van de “jury” is alles te wikken en te wegen en daarna een beslissing te nemen. Hierna zal evenwel ook blijken dat het jury-model niet slaafs wordt gevolgd en dat er op onderdelen van wordt afgeweken: een parlement is nu eenmaal geen jury.

4. Kwaliteit en certificering

Het is al gezegd: in onze visie moeten burgerparlementen uitgroeien tot vaste elementen in het Nederlandse landschap van democratische besluitvorming. Dat zal alleen gebeuren als ze aantoonbaar van meerwaarde zijn en die meerwaarde ontstaat alleen als burgerparlementen kwaliteit leveren. Wat ons voor ogen staat is dus niet een losse verzameling burgerparlementen die komen en gaan al naar gelang mensen het initiatief nemen en wat geld bij elkaar weten te sprokkelen, maar een professioneel gecoördineerd netwerk van wisselende parlementen die elk voor zich zo zijn ingericht en functioneren dat ze de kwaliteit leveren die nodig is om het fenomeen “burgerparlement” op de kaart te zetten.

Een dergelijke opzet impliceert dat er een entiteit moet zijn die het netwerk opbouwt en in stand houdt. Wij stellen daarom voor dat er een “Platform Burgerparlementen” wordt ingericht dat in staat is de volgende functies uit te voeren: (a) bekendheid geven aan het fenomeen “burgerparlement” en aan de mogelijkheden en beperkingen daarvan; (b) het ontwikkelen van kwaliteitseisen waar burgerparlementen aan moeten voldoen en van een systeem om die eisen te borgen; (c) op verzoek

(groepen van) burgers helpen bij het op- en inrichten van een burgerparlement; (d) de leiding van een burgerparlement desgewenst coachen en begeleiden gedurende de looptijd van het parlement in kwestie; en (e) toezien op de naleving van de spel- en gedragsregels die voor een burgerparlement zijn afgesproken, hetzij in algemene zin, hetzij specifiek voor dat parlement.

Om de kwaliteit van burgerparlementen te bevorderen en te borgen stellen we voor een (nog te ontwerpen) logo "*BurgerParlement*" te deponeren als keurmerk van het Platform en het gebruik van dat keurmerk enkel toe te staan aan die burgerparlementen die voldoen aan de hierboven onder punt (b) genoemde kwaliteitseisen en het daarmee samenhangende kwaliteitssysteem. Dit ter beoordeling van (het bestuur van) het Platform. Die aanpak komt dus neer op certificering met als doel te bereiken dat het keurmerk *BurgerParlement* door overheden en burgers gezien gaat worden als bewijs van kwaliteit, zowel voor wat betreft de gang van zaken binnen een parlement, als voor wat betreft de uitkomsten van een parlement.

III. HOE?

Elk burgerparlement is maatwerk. Waarover gaat het? Is het landelijk, regionaal, provinciaal of lokaal? Wie initieert het en wie zouden er aan mee willen doen? Hoeveel tijd is er beschikbaar? Wat is het budget? Toch is er ook zoiets als een algemeen format: er zijn zekere elementen die altijd terugkomen, voor een deel omdat ze praktisch/handig zijn, voor een ander deel omdat ze moeten om aan de kwaliteitseisen te voldoen.* Hierna een eerste verkenning van het format voor een (landelijk) burgerparlement over een belangrijk maatschappelijk onderwerp.

1. Stap 1: projectorganisatie

Zonder menskracht gebeurt er niets en dus is de eerste stap het inrichten van een projectorganisatie. Ook daarvoor geldt dat het om maatwerk gaat, maar een aantal elementen zal altijd terugkeren.

- Een projectleider: een gecompliceerde functie, niet alleen inhoudelijk, maar ook relationeel. Het moet iemand zijn met natuurlijk gezag en een forse dosis inlevings- en incasseringsvermogen.
- Een projectbureau dat groot en sterk genoeg is om de projectleider te ondersteunen met alle executieve werkzaamheden - beter nog: dat al dit soort werkzaamheden kan overnemen.
- Een begeleidingscommissie met gezaghebbende personen op wie de projectleider een beroep kan doen, maar die ook eigenstandig actie neemt als de commissie meent dat het niet goed gaat.

Dit lijkt wel zo ongeveer het minimum te zijn dat op de rails moet staan voordat begonnen kan worden met het daadwerkelijk organiseren van een burgerparlement.

2. Stap 2: bemensing

Eén van de eerste en meest cruciale vragen is dan hoe het burgerparlement samengesteld gaat worden. Cruciaal omdat die samenstelling meer dan enige andere factor bepaalt wat de democratische meerwaarde zal zijn van burgerparlementen. Als burgerparlementen enkel bevolkt gaan worden door hoger opgeleiden - de "elite" - helpen ze niet om alle burgers van dit land intensiever te betrekken bij onze democratie - eerder in tegendeel. Burgerparlementen moeten dus niet gerekruteerd worden uit een kring van vrijwilligers want dan doen alleen mensen mee die al betrokken zijn. Sterker, het is waarschijnlijk dat lang niet alle vrijwilligers die het initiatief nemen tot een burgerparlement uiteindelijk een stoel zullen hebben als dat parlement aan de slag gaat.

Het jury-model biedt aanknopingspunten. Een jury wordt meestal in twee stappen samengesteld: eerst wordt er op basis van loting een pool van potentiële jury-leden gevormd waarna vervolgens (in elk geval in een strafproces) uit die pool een jury wordt geselecteerd die zowel door de aanklager als de door verdediging voldoende "representatief" wordt geacht. Maar wat is "representatief" voor een burgerparlement? Betekent het dat een landelijk burgerparlement net als de Tweede Kamer uit 150 leden moet bestaan? Laten we realistisch zijn: echte representativiteit zoals in een statistisch verantwoorde steekproef lijkt onhaalbaar en daarom kiezen we voor een pragmatische aanpak. Voor een landelijke burgerparlement lijken 50 tot 75 zetels wel zo ongeveer het maximaal haalbare en dus zal er binnen dat aantal gestreefd moeten worden naar zoveel mogelijk representativiteit, dat wil zeggen

* We gaan hierna dus uit van een gecertificeerd *BurgerParlement*.

een zo groot mogelijke spreiding qua (onder meer) opleiding, inkomen, woonplaats, leeftijd en gender. Zoveel mogelijk diversiteit: van cruciaal belang om democratische besluitvorming weer tot een zaak te maken waar alle burgers zich bij betrokken voelen.

Meer concreet zou een landelijk burgerparlement als volgt kunnen worden samengesteld, waarbij de projectleider van stap 1 optreedt als trekker en regisseur.

- a. Alle volwassen burgers van ons land moeten in aanmerking kunnen komen om mee te doen aan een landelijk burgerparlement en daarom worden er uit gemeentelijke bevolkingsadministraties via loting 2.000 namen van volwassen burgers geselecteerd.
- b. Aan elk van die “gelukkigen” wordt gevraagd of ze in principe mee willen doen - waarbij direct wordt vermeld dat deelname tijd gaat kosten en dat ze daarvoor slechts een relatief bescheiden vergoeding zullen ontvangen.
- c. Stel dat 500 mensen positief reageren op de oproep, dan wordt die groep gescreend op representativiteit aan de hand van nader uit te werken criteria. Zoals: opleiding, gender, inkomen, leeftijd, woonplaats en/of politieke binding.
- d. Stel dat er zo een groep van 250 mensen overblijft die als totale groep een redelijk afspiegeling is van de Nederlandse samenleving, dan wordt aan die 250 mensen gevraagd of ze daadwerkelijk mee willen doen aan het burgerparlement in opbouw.
- e. Daarbij wordt aan die groep ook gevraagd mee te doen aan een online enquête die er op gericht is na te gaan of er bij iemand sprake is van vooroordelen, dan wel van opvattingen die in beton gegoten zijn. Hoe open staat iemand tegenover het onderwerp?
- f. Stel dat 125 mensen in positieve zin reageren, dan wordt er uit die groep, mede op basis van de online enquête, een subgroep van 50 tot 75 mensen geselecteerd om zitting te nemen in het burgerparlement in kwestie.

Natuurlijk is het bovenstaande niet meer dan een eerste vingeroefening. Het gaat dan ook niet zozeer om de concrete getallen als wel om de aanpak: beginnen met loting en uit de zo geformeerde pool een zo representatief mogelijke groep samenstellen.

3. Stap 3: kennis en informatie

Burgerparlementen komen tot beslissingen na reflectie en deliberatie op basis van kennis en informatie die door professionals, of onder de regie van professionals, worden aangedragen. Dat is de kern van het jury-model. Echter, anders dan in dat model, behoeft de overdracht van kennis en informatie aan de “parlementariërs” niet uitsluitend plaats te vinden tijdens de formele bijeenkomsten van het parlement. Efficiënter en effectiever is het om die overdracht juist plaats te laten vinden voorafgaand aan de bijeenkomst(en) van een parlement en om in die bijeenkomsten zoveel mogelijk tijd te besteden aan reflectie, deliberatie en besluitvorming.

Parallel aan het bemensen van een burgerparlement wordt er daarom een “expertgroep” en een “klankbordgroep” geformeerd en zodra de bemensing rond is, gaan beide groepen aan de slag met het qua kennis en informatie op vlieghoogte brengen van de leden van het parlement. Daarbij heeft elke groep een eigen rol te vervullen.

- Doel van de expertgroep is dus niet - juist niet - om met één enkel voorstel te komen waarover dan beslist wordt in de bijeenkomst van het parlement. Doel is wel de leden van een parlement informatie en kennis aan te reiken en om hen duidelijk te maken welke keuzes voorliggen.
- Dit betekent dat een expertgroep een scala aan meningen en opvattingen moet vertegenwoordigen en dat het er juist om gaat die diversiteit over te dragen aan de leden van het parlement - waarbij elke expert voor het eigen standpunt mag pleiten totdat hem of haar de mond wordt gesnoerd.

- De expertgroep is er ook om vragen van de leden van een Parlement te beantwoorden en het ligt voor de hand dat (leden van) de expertgroep inleidingen of zelfs cursussen verzorgen, niet alleen om te vertellen hoe het (volgens hen) in elkaar zit, maar ook om aan te geven waar de vragen liggen.
- De expertgroep produceert ook de documenten die gebruikt gaan worden als basis voor de discussies en besluitvorming in de bijeenkomst(en) van het parlement. Die documenten moeten de te maken keuzes in kaart brengen, alsmede de pro's en con's van elk van die keuzes.
- De taak en opdracht van de klankbordgroep is beperkter, maar even essentieel: verzekeren dat alle maatschappelijk relevante vragen en onderwerpen in de expertgroep aan bod komen en - negatief gezegd - voorkomen dat de expertgroep zich ingraaft in de eigen, interne discussies.

De expertgroep en de klankbordgroep moeten er dus voor zorgen dat de besluitvorming van een burgerparlement gebaseerd is op kennis van zaken. Met als belangrijkste uitdaging dit te doen voor een groep relatieve leken met diverse achtergronden en opleidingen en dat ook nog eens in een relatief beperkte hoeveelheid tijd. Dat lukt alleen als ook de meest moderne digitale technieken worden ingezet via een daartoe speciaal ingerichte website. Die website mag dus niet alleen een schatkamer zijn waarin door de leden van een parlement desgewenst naar informatie kan worden gezocht, maar de site moet die informatie ook aanbieden in hapklare brokken, moet de "parlementariërs" volgen bij hun zoektocht naar kennis en informatie en moet hen bovendien in staat stellen om één op één te communiceren met de leden van de expert- en de klankbordgroep over vragen en (voorlopige) conclusies.

De website is uiteraard ook bedoeld als platform om aan de werkzaamheden van een parlement algemene bekendheid te geven en om het publiek te betrekken. Minimaal zal alle informatie op de website toegankelijk moeten zijn voor het publiek, maar daarnaast moeten geïnteresseerden ook input kunnen leveren in de discussie. Dit betekent dat er menskracht moet zijn om die input te verwerken en toegankelijk te maken voor de leden van de expert- en de klankbordgroep en van het parlement zelf.

Een burgerparlement moet maximaal transparant zijn.

4. Stap 4: politiek proces

Stappen 2 en 3 kunnen nog grotendeels gezet worden door en onder de verantwoordelijkheid van de projectleider omdat ze overwegend organisatorisch/executief van aard zijn. Dat wordt anders op het moment dat er getrechterd moet gaan worden, dat wil zeggen: als alle opgedane kennis en informatie omgezet moet gaan worden in standpunten, voorstellen en, ultiem, besluiten. Dit is een inherent politiek proces en de verantwoordelijkheid daarvoor moet bij het parlement zelf liggen. Waarbij de projectleider uiteraard ondersteuning blijft bieden.

Op een bepaald moment in het voorbereidingsproces moet er dus uit de leden van een parlement een voorzitter worden gekozen om het politieke proces te faciliteren. Een lastige opgave want op dat moment is een parlement niet veel meer dan een verzameling losse individuen die elkaar niet of nauwelijks kennen. En dan gaat het ook nog om een functie die van cruciaal belang is voor het succes of het falen van een parlement. Eén optie is dat het eerdergenoemde Platform Burgerparlementen nagaat welke leden beschikken over de vereiste ervaring en kwalificaties en dat het Platform vervolgens kandidaten voordraagt en verkiezingen organiseert. Een andere optie is dat het Platform in overleg met de projectleider en de begeleidingscommissie (van het project) een neutrale buitenstaander levert die optreedt als technische voorzitter en die het stokje overdraagt aan een gekozen voorzitter zodra het parlement bijeenkomt. Of die door het parlement wordt gevraagd door te gaan.

Zodra de leden van een parlement voldoende vlieghoogte hebben bereikt, is het de taak van de voorzitter er voor te zorgen dat de leden van het parlement met elkaar in discussie gaan. Daartoe kan hij of zij bijvoorbeeld de expert- en/of klankbordgroep vragen om stellingen te formuleren en aan de leden vragen daarop te reageren of om zelf met stellingen en/of voorstellen te komen. Waarop de voorzitter aan de leden van de expert- of klankbordgroep kan vragen daar weer op te reageren. Hij of zij moet dus beschikken over de vaardigheid om via bepaalde interventies het politieke proces op gang te brengen.

Zie in deze stap de rol van de voorzitter vooral als moderator en aanjager van een digitaal discussieplatform. Hij of zij moet zich daarbij op het politieke proces kunnen focussen en dus moet er additionele menskracht beschikbaar om hem of haar te ondersteunen.

5. Stap 5: de bijeenkomst(en)

Er is dus al heel wat werk verzet voordat een burgerparlement in formele vergadering bijeenkomt. Hoe lang die vergadering duurt, waar hij plaats vindt en hoe het debat georganiseerd wordt: allemaal nader te bepalen in het kader van het concrete project, maar ook hier weer een paar algemene uitgangspunten.

- Een bijeenkomst moet ruimte bieden om gezamenlijk de informatie uit het voorbereidingstraject nog eens goed tegen het licht te houden en, vooral, om helder te krijgen welke keuzes voorliggen en wat de pro's en con's van elke optie zijn. Met een groep van 50 tot 75 mensen vergt dat, zelfs met een goede voorbereiding, minimaal een paar dagen.
- Daarnaast moet er ruimte zijn voor debat en onderhandelen, het opstellen van concept resoluties en voor het introduceren en bespreken daarvan. Een (neutraal) secretariaat zal goede diensten kunnen bewijzen bij het opstellen van stukken, terwijl het ook dienstig is als de leden van de expert- en klankbordgroep aanwezig zijn om vragen te beantwoorden.

Het is aan de voorzitter om voor elk van deze twee fases de “orde van dienst” te bepalen. Veel zal afhangen van het voorbereidingstraject. Mochten zich daarin al zekere scenario's van waarschijnlijke uitkomsten van het parlement aftekenen, dan kan de voorzitter bijvoorbeeld aan de leden van de expert- en klankbordgroep vragen om die scenario's nog eens goed tegen het licht te houden. Is alles nog open na het voorbereidingstraject, dan zal de voorzitter vooral moeten inzetten op trechters: de leden van het parlement aanzetten, en desnoods met zachte, maar ferme hand dwingen, tot het maken van keuzes. En tenslotte kunnen er maatschappelijke groeperingen en organisaties zijn die voorstellen willen voorleggen aan het parlement. Daar moet ook ruimte voor zijn.

Al met al lijken er twee methodes te zijn voor de opzet van bijeenkomst(en): (a) de “pressure cooker”: alles onder hoge druk in één bijeenkomst van maximaal een week; of (b) “slow cooking” eerst enkele dagen vergaderen om alles op een rij te krijgen, dan een periode ertussen voor informeel overleg en onderhandelen en tenslotte weer een paar dagen vergaderen om conclusies te trekken en besluiten te nemen. Wij vermoeden dat de tweede methode meestal beter zal uitpakken dan de eerste, maar er is ook een uitdrukking die zegt dat onder druk alles vloeibaar wordt.

De vergaderingen van een burgerparlement zijn uiteraard openbaar, niet alleen fysiek, maar ook virtueel. En er is natuurlijk een reglement van orde, zowel voor de plenaire vergadering, als voor eventuele commissies en werkgroepen. Te betrekken van het Platform Burgerparlementen.

6. Stap 6: besluitvorming

Komt dan uiteindelijk het ultieme moment: het nemen van besluiten. Als gezegd, een burgerparlement is geen debating club en dus moeten er aan het eind besluiten liggen over wat er moet gebeuren met betrekking tot het onderwerp dat in het parlement aan de orde is (geweest). Waarop die besluiten betrekking hebben - één alles omvattend document of een serie resoluties - is afhankelijk van de werkwijze van een parlement, maar de stemprocedure als zodanig moet vooraf bekend zijn. En ook niet al te zeer verschillen van parlement tot parlement.

Waar een jury in een strafproces beslist bij unanimititeit, is er geen reden om de lat voor een burgerparlement zo hoog te leggen. Onze voorkeur gaat daarom uit naar besluitvorming op basis van consensus, dat wil zeggen: een overgrote meerderheid is voor het besluit en een relatief kleine minderheid kan er mee leven. Vanuit democratisch perspectief is streven naar consensus superieur omdat het de meerderheid dwingt rekening te houden met de minderheid. Echter, tegenover die legitimiteitswinst staat een mogelijk verlies qua effectiviteit: het bereiken van consensus vergt meestal veel tijd en het kan leiden tot weinig zeggende compromissen.

Daarom stellen wij voor dat een burgerparlement besluiten neemt op basis van een gemengd systeem. In eerste instantie wordt gestreefd naar het bereiken van consensus, maar op een bepaald moment wordt er gestemd (bij gewone meerderheid van stemmen) over de vraag of besluitvorming op basis van consensus een haalbare kaart is. Zo ja, dan is dat de marsroute - zo nee, dan gaat er gestemd worden en volstaat een gewone meerderheid van stemmen om een besluit te nemen. Streven naar het ideale, maar als dat buiten bereik is, tevreden zijn met het haalbare.

Voorwaarde bij die aanpak is wel dat in de rapportage na afloop van een burgerparlement per besluit expliciet wordt vermeld of het tot stand kwam op basis van consensus, dan wel op basis van een meerderheid van stemmen.

IV. TEN SLOTTE

1. Houtskoolschets

Het bovenstaande is natuurlijk niet veel meer dan een houtskoolschets. Toch menen we dat uit die schets voldoende blijkt wat ons in hoofdlijnen voor ogen staat en wat de meerwaarde van burgerparlementen kan zijn voor het toekomstvast maken van onze democratie. Wij zijn dan ook van plan dit verhaal breed uit te zetten in de poging er steun voor te verwerven. En als dit zou leiden tot betere ideeën: graag want dit is wat ons betreft “work in progress”.

Mochten onze voorstellen aanslaan, dan zien wij twee mogelijkheden voor een volgende stap.

- De “proof of the pudding is in the eating” en dus wordt er een concreet project opgestart voor een eerste burgerparlement. Om impact en zichtbaarheid te hebben zou dat landelijk moeten zijn en betrekking moeten hebben op een onderwerp dat in de politieke en publieke belangstelling staat. Daarom komen we ook met een voorstel voor het organiseren van een landelijk burgerparlement om een Energieakkoord 2.0 op te stellen als opvolger van het huidige akkoord.
- Het daadwerkelijk inrichten van een “Platform Burgerparlementen”. Dit omvat niet alleen het inrichten van de ondersteunende organisatie die in staat is de hierboven genoemde functies uit te voeren,^{*} maar ook het ontwikkelen van kwaliteitseisen en kwaliteitszorg voor burgerparlementen. Die eisen, tezamen met praktische aanwijzingen voor het organiseren van een burgerparlement, kunnen bijeengebracht worden in een “Handboek Burgerparlementen”.

2. Omgevingsprojecten

Burgerparlementen kunnen gaan over een breed scala van sociaal-maatschappelijk onderwerpen. Hun domein is dus ruimer dan het werkveld van het Nationaal Platform Burgerparticipatie Omgevingsprojecten, de initiator van deze voorstellen. Het was echter een bewuste keuze om deze voorstellen niet te beperken tot omgevingsprojecten: waarom op voorhand de vleugels van een goed idee gaan kortwieken?

Feit is echter ook dat het juist omgevingsprojecten - windparken, hoogspanningstracés, aanleg wegen en dijken, rivierverbreding, kustbescherming, etc. - zijn waarbij de spanningen tussen overheden en burgers hoog kunnen oplopen. Geen wonder want juist in omgevingsprojecten staan algemeen belang en particulier belang al snel tegenover elkaar. Daarom zien wij omgevingsprojecten als een belangrijk en inhoudelijk aantrekkelijk subdomein om ervaring op te doen met burgerparlementen.

Het Nationaal Platform Burgerparticipatie Omgevingsprojecten wil zich daarvoor gaarne inzetten. En als in de toekomst zou blijken dat er ook burgerparlementen van de grond komen buiten het domein van omgevingsprojecten, kan dat platform uitgroeien tot een “Nationaal Platform Burgerparticipatie”.

^{*} Zie p. 7.